

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . 6 „
Negyed évre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Ennél kisebb . . 2 „
Bélyeg külön 60 fill.

Képek a bibliából.

II. Jézus imája.

— Kis leányomnak. —

Az árnyas, lombos Getsemáne kertre
Lassan leszállt a komor esthomály.
A Megváltó, övétől környezve,
Egy cziprus előtt, elmerengve áll.
Szétnéz a városon, hol üldözői
Tanácskozáásra most sereglenek,
Hogy rá, ki nem tudott sosem gyűlölni,
Vad gyűlölettel miként törjenek.
— „Én megbocsátok, suttogá szeliden;
Mert most is csak szereini tud a szívem.“
Majd tanítványaira néz soká,
A kik előtte ott zokognak:
„Ne sirjatok, lelkem megálmodá,
Nem lesz hatalma rajtam földi pornak!
Enyéim lesztek mindörökre . . .
Ha már a sirnak hantja főd be,
Feltámadok — s veletek maradok!
Lelkünk örökké él . . . ne sirjatok!“
Itt csendes, méla hangja elakadt,
Némán intett, hogy ott maradjanak.
Megindult lassan, és kissé odébb
Arczra horulva így imádkozék:

„Atyám, im itt van, érzem, amaz óra,
Dicsőítsed meg a Te fiadat.
Tudom, jószágod, mely éltem megóvta,
Nekem most még nagyobb nyugalmat ad.
Miket megszerzék szerető szavammal,
Örök hatalmam lesz a lelkeken:
Megváltom őket, elviszem magammal,
Örökké élni fognak odafenn!“

„Elvégezém, mit rám bízál e földön,
Megtartám Néked az embereket;
Megőrzém: rájuk gonoszság ne törjön,

És közülök im el egy sem veszett.
Kiket rám bízál, kiket nekem adtál,
Követtek engem szivből, igazán;
Követtek, megtették, a mit akartál,
Értök könyörgök Hozzád, jó Atyám!“

„De nemcsak értök; az egész világért,
Melyet szerető szívem átölel;
S hiszem, hogy — mint már e kis csapat
[megtért —
Mindnyájok útja Hozzád vezet el.
Kérlek, hogy adj nekik irgalmat itt lenn,
Benned mindnyájan egyek legyenek.
Szenteld meg őket, igazságos Isten,
Hisz igazság minden szavad Neked!“

„Készen vagyok a végső parancsszóra;
De ajkammak még egy kérése van:
Mujék el tőlem, ha lehet, ez óra,
Távoztasd tőlem e pohárt, Uram!
Kiáltok Hozzád — atyjához a gyermek —
Ne jöjjön már több szenvedés felém,
Ha úgy kívánod, -- Ám azért legyen meg
A Te akaratod, s nem az enyéim!“

* * *

Két ezredéve már, hogy ez imádság
A Megváltónak ajkát elhagyá;
S Isten Fiát még most is egyre látják,
Kik egybegyűlnek a kereszt alá.
Vigasztalása most is mintha zengne,
Nyájas szavát még most is halljuk egyre.
S ő is örökre itt maradt velünk,
Velünk van, ha reménylünk, szeretünk;
Velünk marad, ha lelkünk nyomja bánat
S a fájdalomra hű vigasztalást ad.
E mondás: „nem enyéim, de a Tiéd“
Megvigasztalja milliók szívét!

DR. BÉBI MORAVCSIK GIULA.

Az egyházi fegyelem.

Az egyházi fegyelem kérdése iránt ismét élénkebb érdeklődés mutatkozik. Lelkészi értekezletek foglalkoznak azzal. Egyházi folyóiratok tárgyalják. Legközelebb Horváth Sámuel esperes hozta szőnyegre a lapok hasábjain és hozzászólásra nógatta az érdeklődőket. Mindez azonban és még sok minden, a mi utána következik, csak előkészítése e végleges döntésnek; mert szerintem az egyházi fegyelem kérdésében érvényesen határozni, mégis csak az egyház maga illetékes. És eredménye, hatása az ilyen határozatoknak csak akkor lesz, ha az egyházi köztudat sugalmazza azokat, az egyházi köztudat elismerte szükségszerűségüket, közhasznú voltukat. Vajjon miben rejlik annak oka, hogy e kérdés élénkebben foglalkoztat egyes egyházi köröket? Oly annyira meglazultak-e egyszerre az erkölcsök, hogy a rendkívüli kóros tünetények ellen rendkívüli orvosszereket kell sürgősen alkalmazásba venni? Ez nagyon szomorú és a gyógyulás is nagyon kétséges volna. Avagy annyira megerősödött-e egyszerre az egyházi egészséges közszellem, hogy az egyház testéből akár kilökní is képes és eltávolítani mindazt, a min némi gyengeségnek, betegségnek nyomai látszanak? Ez nagyon örvendetes és talán épületes jelenség is volna!

Első szempontból nem lehet elvitatni, kétségbe vonni az egyháznak jogát, kötelességét, hogy fegyelmet gyakoroljon nemcsak tisztviselői felett, hanem minden egyes tagja felett is. Minden testületnek joga van törvényes hatáskörében megállapítani azon szabályokat, melyek elvi álláspontját képezik, melyek neki létjogosultságot adnak. Az egyház a „szenteknek egyessége;“ nem mintha, a ki csak megkereszteltetett, mind makula nélkül való volna, hanem mivel mindegyik keresztyénnek szentségre kell törekednie. Nem lehet elvitatni a lelkeseknek sem illetén jogát és kötelességét, a ki nemcsak hivatalnok akar lenni az egyháznak, hanem pásztora is a reá bízott nyájnak. Őrállóul adta őt az úr, hogy intse a hitetlent és visszatérítse gonosz útjáról. Ha nem inti és nem szól neki, a gonosztévó vétke miatt hal meg; de vérét az őrállónak kezéből követeli az úr! Ha pedig megintette a hitetlent és ez még sem tért meg gonosz útjáról, akkor vétke miatt bár meghal, az őrálló azonban megmentette a maga lelkét! (Ezek. 3.)

Ebből következik, hogy az egyházi fegyelem-

nek célja csak olyan lehet, mint a józan nevelésnek. A nevelő szoktatja növendékét a jóra, melyhez a jó nevelés nélkül hozzá nem szokott volna. A nevelés visszatartja a növendéket soktól, a mit fegyelem nélkül nem hagyott volna el! A fegyelemnek célja a büntől őrizni, törvényszerű viseletre készíteni. Célja megtartani, nem elveszteni. Nem célja a kiakolbólitás, mely nem evangélikus, hanem pápás eszme és azon tévhit setét méhében fogamzik, hogy a kit az egyházból kizártak, az örök üdv kapui is bezárultak előtte. Az egyházfegyelem célja visszahozni a nyájhoz az eltévedt juhocskát is, melynek keresésére indul a pásztor és ha megtalálta, örül. Az egyházi fegyelemnek célja nem levágni a testről a beteg tagot, hanem meggyógyítani, annak tudatában, hogy a betegek szűkölködnek orvos nélkül, nem az egészségesek. Az egyházi fegyelemnek nem célja büntetni, büntetések különféle nemeivel megengszeltetni a megsértett gyülekezetet, — ezt hagyjuk az államra és büntető törvényőre, fenyítő bíróságaira, — hanem célja a bűnt megjavítani, a tévelygőt észretéríteni és arra a szabadságra vezetni, tanítani, mely minden erénynek egyedüli ismerve, rugója!

Zsinati törvényünk kimondja ugyan: az egyházközségi tagoktól megkiváztatik, hogy vallásos és erkölcsös életet folytassanak, az egyházközség eszközeivel éljenek, az egyház és iskola javát úgy magánéletükkel, mint közszolgálatukkal előmozdítsák és a reájuk ruházott megbízásokat elvállalják; továbbá kötelességök: gyermekeik vallásos neveléséről és oktatásáról gondoskodni. De a fegyelmi büntetést azokra nézve, a kik nem ilyenek, nem szabja ki, hogy talán az egyházi szolgálatokat meg kell tőlük tagadni, a gyülekezetből ki kell őket zárni. A zsinatnak ezen „hallgatása“ egészen megfelel az egyházban kifejlődött köztudatnak. Régebbi egyházi rendezeteink (rendszerünk, utasításaink,) a mennyiben ezen kérdést tárgyalják, egész általánosságban beszélnek a fegyelemről, azoknak bölcsességére hagyván, a kiknek teendője a fegyelem alkalmazása, a további eljárást.

Mert a sáfároknak nem csak azt keressük, hogy hivek legyenek, hanem azt is, hogy okosok legyenek. Egyházi intézkedéseknél egyik főszempontnak tartom azt, hogy vajjon mi lészen ebből? A világ mondhatja: fiat justitia, pereat mundas. De már a szerető gondos anya nem mondhatja, jónak látható elveimet követem gyermekeim körül,

akármilyen következménye, edzem, agyon edzem őket, fenyitem, agyon verem őket. Az egyház nem akkor a szenteknek egysége, ha szigorú erkölcsi, fegyelmi szabályai vannak, hanem ha tagjaiban azon indulat vagyon, a mely volt a Jezus Krisztusban, ha az egyházban az evangélium isteni ereje él és munkálkodik. A kikben az evangélium szeretése lángol, a Krisztus lelke él, azoknál szigorúbb fegyelmi szabályokat is lehet alkalmazni. Csak hogy kevésbé lesz szükség ily fegyelmezésre, önön maguk fegyelmezik magukat; a kik ellenben közönbösek az egyház és érdekei iránt, azoknál tán nagyobb szüksége forogna fenn a fegyelemnek, de a megfegyelmezés sem fog beléjük új lelket varázsolni.

És mik is lennének azon fegyelmi eszközök? Intés, feddés, tanítás első sorban. (Erről azonban, mint egyedüli fegyelmi eszközről utóbb,) aztán egyházi tisztségektől eltávolítás, az egyház jótéteményeitől való kizárás, lelki szolgálat megtagadása és ezekhez hasonlók. Ugyan kérem, a kihez tisztes benyit a bába, míg egyszer sikerül vele keresztkomaságot elvállaltatni, a ki nem megtiszteltetésnek, hanem tehernek veszi az előjárói állást, restelli is az, ha ily tisztségből kizáratik! A ki ritkán lépi át az Isten házának küszöbét, a kit megkonfirmáltatása óta se látott térdelni az oltár, bánja is az, ha az úrvacsorától el, a templomból kitiltatik! Az a szegény zsellér, ki, minthogy egész héten át ura dolgára kell mennie, vasárnap kasszálja le kis szénáját, inkább rontotta-e meg az ünnepet, mint az uraság, ki, midőn a pap beharangoztat, hajtókért megfuvatja a kürtöt és úri vendégeivel puffogat, míg csak a délesti könyörgés is el nem mulik, aztán pedig dinom-dánomot tart késő eszélig? Jobban reá szolgált-e azon, hogy keményen bánjunk vele, az a leány, a ki egyszer megtévedett, mint az a kikapós menyecske, a kinek gyermekei apjául kénytelenek vagyunk elfogadni, quem nuptiae demonstrant? Megtagadhatná-e valaki a harangozást s egyházi temetést attól az öngyilkostól, a ki elmezavarodásban vagy a társadalmi ferde szokás kényszerhelyzetében követte el tettét?

Azt mondják, nem annak kedvéért kell annyira az egyházi fegyelem, a ki vétett, hanem, hogy példát állítsunk s másokat a botránytól elrettentsünk. Régen túl vagyunk azon, hogy a fegyelemnek elremitő hatásának kell lennie. Azért nem látni már kalodát a bíró háza előtt, azért

nem állítanak derest a falu közepére, sem bitófát a határ dombjára. A fenyíték arra való, hogy javítson, orvosság, mely a beteget gyógyítsa, nem undort okozzon az egészségesnek! Már most reá térek arra, a mit fentebb első sorban említettem fegyelmi eszköznek, az intés, feddés tanításra. A teljes irás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, a fenyítékre, mely igazságban vagyon, hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre tökéletesen felkészítettetett.

Az igében van tehát leghathatósabb fegyverünk a fegyelemre. Akár szószéken forgassuk azt, hirdetvén az igazság beszédét bölcs és óvatos vonatkozással s alkalmazással az összegyülekezett viszonyaira, — akár egyes szent cselekvényeknél az akkori hallgatóság sajátlagos lelki szükségletei szerint résztvevő szeretettel, — akár és pedig kiválóan — házi látogatásaink — cura pastoralis — alkalmával mint a háznak őszinte barátja, igaz lelkipásztora találjuk el az alkalmas szót, alkalmas időben, — nincs kétség benne az igazság hatalma meg fogja ragadni a hallgatók szívét, ébreszteni fogja az alvó lelkiismeretet, fenyíteni, vigasztalni, jobbitani. — egyszóval építeni fog. Bizodalمام az ige erejében!

Röviden: gyakoroljuk ezt az egyházépítő, szívet-lelket építő munkát a hivek fegyelmezésére, — minden más egyházi fegyelem büntető szabványával, egyéb megrendszabályozásaival nyugodjék békével!

KUND SÁMUEL.

A socialismus erkölcsi alapja.

Irta: Dr. Tirtsch Gergely*)

Társadalmunk betegségének orvoslására irányuló törekvések eddig a magyar protestáns irodalomban nem igen mutatkoztak. Saját bajainkkal, egyházunk létét veszélyeztető veszedelmek elhárításával lévén elfoglalva, talán elfeledkeztünk arról, vagy talán képesek se voltunk reá, hogy általában az emberiség ügyével foglalkozzunk. Pedig a beteg orvos, ha bajának oka nem annyira önmagában, hanem környezetében rejlik, hasztalan gyógyítgatja magát, míg ezt az okot valamiképp megszüntetni nem sikerül. A protestantismust, vagy

*) Balassa-gyarmati könyvnyomda részvénytársaság. Ár: 1 korona.

jobban mondva a protestáns egyházakat fenyegető veszedelmek oka is legnagyobb részt általában a társadalom beteg állapotában rejtőzik.

Hálás szívvel kell azért fogadnunk minden gondolatot, mely a társadalom bajával foglalkozik, minden józan s nemesen gondolkodó szívből származott törekvést, mely a gyógyulásnak csak némi sikerével is biztat.

Az előttünk fekvő dolgotat figyelemre méltó már azért is, mivel korunk e legnagyobb kérdésével, a társadalmi viszonyok megújításával protestáns szempontból foglalkozik, az által pedig, hogy e kérdésben az egyedül helyes, legtermészetesebb — igaz, hogy legnehezebb — de egy-szersmind biztosan célhoz vezető irányt jelöl ki, teljes elismerésünket érdemli meg.

Kiindulva azon gondolatból, hogy a socialismus (Proudhon szerint) nem egyéb, mint a társadalom javítására irányuló törekvés, az első három fejezet megismerteti a francia forradalom óta fellépett francia, angol és német socialista írókat s rendszereket. Minthogy vannak még ma is igen sokan, kik a socialismus lényegét nem ismerik, vagy félre ismerik, czélszerű lett volna itt a bevezetésben e mozgalom történetbölcséleti indokolását adni. Ha előttünk fekszik az ok, melyből az orvoslandó állapot származott, szembeszökő az elmélkedés eredménye, miszerint az ajánlott út vezethet egyedül célhoz.

Nem lehet célja e soroknak az egyes írók s rendszerek ismertetését ismételni. Röviden összefoglalva: mindnyájan azzal a kérdéssel foglalkoznak, mikép lehetne a társadalmat oly módon szervezni, hogy mindenki munkássága szerint jutalmaztassék, mert azt hiszik, hogy megszűnik a socialismusnak nevezett társadalmi betegség, ha sikerül a munka és annak haszna közötti egyensúlyt helyreállítani, minden ember elégedett lesz és nyugodt.

Pedig az ember „nemcsak kenyérrel él, hanem Isten szent igéjével is.“ Ennek a mi korunknak általában egy óriási s alaptévedése az, miszerint az embert anyagiakkal kielégíthetni véli. Még a legideálisabb emberek is azt hiszik, hogy az eszmények tiszteletének az életre nézve csak az az értéke, a mi a mezőn a virágnak. Szép és gyönyörködtet, de az élet fenntartásához nem okvetlen szükséges. Nagyon ritka ember, ki belátja, hogy az érzéki eszes lény a szellemi élet gondo-

zása nélkül ép úgy elpusztul, mint ha a testi táplálékot megvonják tőle.

A következő negyedik fejezet tehát „a socialismus erkölcsi structuráját“ fejtegetvén, kimutatja az előbbi fejezetekben vázolt törekvések ama nagy hibáját, miszerint megfeledkeznek az ember egyéniségéről, nem tartják szükségesnek az embert erkölcsi tekintetben tökéletesebbé nevelni, — pedig melleleg mondva, az is tagadhatlan tény nem vélemény, de tény, miszerint az erkölcsi tökéletesedés ösztöne ép olyan Isten által belénk oltott természetszerű erő bennünk, mint a létfenntartás ösztöne. — az isteni törvények szerinti életre oktatni, nincs érzékük a családiasság és hazaszeretet iránt. Összeütköznek tehát részint az ember vele született s földi hatalom által meg nem változtatható természetével, részint a világ örök szervezetével, egyoldalón az egyéni szabadsággal, másikon az államhatalom természetszerű hivatásával. Már pedig az életbölcselet kezdete az az igazság, hogy a ki ezen eszmékkel összeütközik, el nem kerül a tragikus bukást.

„A társadalom megújításának forrása nem a vagyon különbözetének eltörlésében, hanem az erkölcsi érzék erősödésében keresendő,“ mondja a szerző. „Azt mondják a socialisták — folytatja — alkossunk új világot s új emberek is lesznek, mi megfordítjuk tételüket, mondván alkossatok új embereket s az új világ meglesz.“

Az erkölcsi nevelés a vallásos testületek feladata. A következő két fejezet tehát előbb a katolikus, aztán a protestáns egyház keretében megindult socialis mozgalmakat tárgyalja. A katolikus egyház már régi idők óta — már nevével fogva — világalomra törekedvén, nem maradhatott előtte észrevétlen, hogy a socialismus tanai, különösen a nép legalsó rétegeiben, igen népszerűek, miért is alkalmas eszköz gyanánt használhatók hatalmi czélokra. Jó indulattal nézte tehát e mozgalmakat, még a strajkot sem tartja elvetendőnek. A jezsuiták állama Paraguayban sok tekintetben megfelel a socialisták utopisticus követelményeinek azzal a különbséggel, hogy ezek a hierarchikus államformával nem tudnának megbárátkozni. A katolikus egyháznak pedig minden törekvése ide irányul. E jó akarat rugója nem a nép jólétének előmozdítása, nem az elégedetlenség megszüntetése s a béke megteremtése, hanem a katolikus egyház világalommi befolyásának biztosítása. Önzés tehát és nem szeretet.

A protestáns egyházakat se hagyták a socialis mozgalmak érintetlenül. De itt már nem a hatalmi kérdés, hanem a nép iránti szeretet volt a mozgató erő. Az ág. hitv. evangélikus egyház inkább negatív álláspontot foglal el, minthogy nálunk az individualis üdv megszerzésén fekszik a hangsúly, az ev. ref. egyház ellenben inkább pozitív tényezőként akar a socialis kérdésben helyt foglalni, mivel ez egyházban inkább a közösség socialis reformja az Isten törvényének alapján lép előtérbe.

Németországban Stöcker, berlini udvari lelkész két egyesületet létesített. Egyik az előkelő és vagyonosok körében működik, hogy ezeket a munkás osztály jogos követeléseivel megismertesse; másik a munkáspárt, oly társadalmi rendet akar létesíteni, melyben a munkás is az általa követelt jogok élvezetébe juthasson s a mely a keresztyén hiten s a király és haza iránti szereteten alapuljon. E törekvésekben kétségkívül van erkölcsi érzék s vallásos hangulat, de nagy hibát követnek el, — mondja a szerző — hogy a keresztyénségnek a praëticus életben való kifejezését hangoztatják túlnyomóan s inkább a szorgalmas Mártát, mint az úr lábainál ülő Máriát választják mintaképül.

E fejezet végén röviden megemlíti a magyar socialista író, dr. Schmitt Jenőt, ki új vallási alapot is akar teremteni. De az általa megindított mozgalom, mivel az egyedül helyes alapot elvette, komoly socialreformatori mozgalomnak nem tekinthető.

Az a kérdés merül föl most már — s ezt tárgyalja szerző munkájának hetedik s utolsó fejezetében — hogy ha sem a socialis irányok vezérférőinek rendszerei, sem a katolikus és protestáns egyházak törekvései a socialis betegség gyógyítására célhoz nem vezetnek, van-e tehát a socialis bajoknak egyáltalában orvossága? Mint már a negyedik fejezetben érinté, hogy az embernek, az egyénnek kell megújulnia s önkényt megújhodik a társadalom; vázolja mostan röviden a Jézus működését, ki az emberektől új életmódot követelt, az egyén benső világa számára alkotott új törvényeket, s a kik megtérének, azokat bűnbocsánatban részesítette, szóval a bűnös lélek megmentése végett jött, az egyén és Isten közti viszonyt szabályozta. Fejtegetéseinek eredményeképp azon nevezetes tételt állítja fel határozottan, miszerint a socialismus követelése az önzés alap-

köveire vannak felépítve, holott a társadalmi betegség nem a gyomor, a szív kérdése, a bűnös elégtelen szív, a socialis bajok forrása az emberek romlottsága, bűnössége. És miután kimutatta és mindnyájan tudjuk, hogy a bűn rabságából semmi más hatalom, egyedül az isteni kegyelem szabadítja meg a megtérőt, s a megtérés útjára csak a Jézus követése vezet el az embert e végkövetetéssel fejezi be a szerző dicséretes munkáját: A socialis bajoknak van orvossága, tudniillik legyünk mindnyájan jobb keresztyének.

Mint már fentebb említém, célirányos lett volna kifejteni azt a kérdést, miből keletkeztek e socialis bajok, ez a bűnösség, az emberek e romlottsága. Az a szabad szellem, mely ezelőtt közel 400 évvel a wittenbergi vártemplom ajtaját megdöngeté, lépésről-lépésre áthatva a középeurópai társadalom minden rétegét, reformálta lassanként az emberi tevékenység és mivelődés minden mozzanatát. És midőn e század elején felszabadította a hűbéri rabságából a physikai munkát s az egyének kezébe adta a vagyonosodás minden eszközeit; az ember figyelme természetszerűleg az anyagi érdekek felé fordult, s ugyanoly mértékben távolodott el az eszményi világtól, melyet lassanként teljesen elhanyagolt. Az ily módon felszabadult erők azután támogatva a szabad tudomány óriási vívmányai által titáni hatalmukban elbizakodva, saját édes apjuk, a szabadság, sőt a legfőbb eszmény, a mindenhatóság ellen lázadtak fel. Így keletkeztek a hangzatos jelszavak: nem kell vallás, nincs Isten, nincs erkölcsi törvény, az embernek csak anyagi érdekei vannak.

Nincs lehetőség e lázongó hatalmak legyőzésére, egyedül maga az eszmény, mely azokat szülte, a szabadság, az egyénnek a bűn rabságából való felszabadítása képes őket megfékezni s lecsendesíteni. Nincs oly bölcs törvény, oly ügyes körültekintéssel összeállított szervezet, melynek szabályait az erkölcsi törvénynek nem hódoló féktelenség ki ne játszaná.

És így ki van jelölve az irány, melyben az átalakulási nagy processusnak haladnia kell. Sőt meg van jelölve a hely is, hol az átalakító kovász megfogható, kifejlődhetik s a honnan világhódító útjára kiindulhat. A katolikus egyház az ő önző hatalmi törekvéseivel s excludív irányával homlok-egyenest ellentétben áll a mindent átölelő, minden ellentéteket kiegyenlítő emberszeretettel.

Az egyén szaladsága s közvetítés nélkül való érintkezése a végetlen hatalommal, az embernek fiúsági bizalmas viszonya a mindenható atyával egyedül a protestáns egyházaknak képezi alapelvét. A socialis bajok orvoslásának egyetlen feltételét: legyünk igaz keresztyének, egyedül a reformatió szellemében működő egyházak képesek megvalósítani. A socialismus kérdésének megoldása a protestantismus hivatása. És ha sikerül e hivatásnak megfelelni, ha sikerül megtalálnunk annak útját, módját, mikép leszünk a mai kor szükségérzete s kívánalmi szerint jobb, egyáltalán igaz keresztyének, képzeljük el, milyen visszahatása lesz e sikernek magára a protestantismusra.

SASS JÁNOS.

BELFÖLD.

Stadler Tófor kir. tanácsos, a besztercebányai ev. egyházközség érdemekben gazdag, manapság párját ritkító áldozatkézségű felügyelője, ki 1897-ben az e. tőkealap gyarapítására 5000 frtot adományozott, s 1898-ban az elemi fiú iskola ódon épületét 6500 frt. költséggel korszerűen átalakította s diszesen megnyitotta, ez idén az egyházközség aggápoldájának régi földszintes, a követelményeknek többé meg nem felelő épületét 16,000 korona költséggel emeletre palotaszerűen kiépíteti és 26 szegényre korszerűen berendeztet. Ezen újabb nemes tette nem szorul dicséretre.

A nyiregyházi ág. h. evang. belmissiói egyesület márczius hó 28 án tartotta első estélyét. Az egyházi dalárda éneke után Geduly Henrik, az egyesület elnöke melegen üdvözölte a jelenlevő előkelő közönséget s elmondta, hogy ezen egyesület van hivatva arra, hogy mintegy levezető csatornája az egyház szellemi életének, a mire a hivatalos egyház, mint szervezett testület, meghatározott jogi működésénél fogva alkalmatlan, mert mint Isten országának szerve, a templomi és a templomon kívüli ájtatosság gyakorlása által meríti ki feladatát. Utána dr. Pröhle Vilmos főgymn. tanár olvasta fel igen tanulságos és élvezetes munkáját a szeretetről, mint a valódi erkölcsösségnek egyetlen igaz alapjáról. Felolvasásában arra a végső tételre jut, hogy a keresztyén szeretet a positiv kijelentésen alapuló keresztyén hittől elválaszthatatlan; egyik a másikat feltételezi. — A felolvasás elejétől végéig teljesen lekötötte a hallgatóság figyelmét s midőn a felolvasó végzett, sokan siettek őt üdvözölni s neki a nyújtott élvezetért köszönetet mondani. — A felolvasás után Vietórisz Dániel szavalta

el nagy hatással Tompának „Haldokló mellett“ című gyönyörű költeményét, mire az estély az egyházi dalárda sikerült énekével véget ért. Az egybegyűltek önkéntes szeretet-adományából 30 korona folyt be a dalárda javára.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter Mazán János b. esabai, Lutsch János vörösnarti, Bartal Gusztáv pelsőcz-ardói, Dérer Frigyes sz. péteri, Blaskovics Pál sziládi, Karner Vilmos szepes-váraljai, Steinhübl János zólyom-radványi ág. h. ev. elemi iskolai tanítóknak a magyar nyelv oktatásában tanusított kitünő buzgalmuk elismeréséül 100—100 korona jutalomdíjat engedélyezett.

A király Linberger István kismárki ágostai hitvallású evangélikus lelkésznek és főesperesnek, egyházi téren szerzett érdemei elismeréséül a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta.

Harmincz év. A főváros iskolaügyének rohamos fejlődését mutatják e számok: 1869-ben volt a fővárosban 60 iskola, ezekben működött 157 tanító, az iskolákat összesen 19,207 iskolaköteles látogatta. A mult évben pedig 164 iskola volt a fővárosban, 925 tanítóval, az iskolákat pedig 82,443 tanuló látogatta. S még mindig nagy az iskolahiány s lesz is sokáig, mert a főváros anyagi viszonyai utóbbi időben meggyengültek.

A bakonyvidéki ev. ref. lelkészi értekezleten a következőkről tanácskoztak: a lelkészi nyugdíjügy, a lelkészi korpótlék, az egyházfegyelem és a lelkész teendője a vegyes házások körül, lelkészi könyvtárak.

A tanító és tanítónőképző intézeti növendékeket illető évi 100 frtos Bésán-féle ösztöndíjak megüresedett 11 állomására pályázat hirdetik. A folyamodványokat ápr. 18-ig kell beadni.

Rozsnyón tanári kör alakult az ev. főgymn. és kath. főgymn. 18 tanárából, mely azonban legközelebb gömörmegyei körré szélesbül, mivel Rimaszombat is már bejelentette csatlakozását. A szervezés és a központhoz való viszony megállapítására 4 tagú bizottság van kiküldve, melynek tagjai: Bolónyi Károly és Hazslinszky Rezső dr. az ev. főgymn. részéről és Telepy Károly meg Wahlnér Géza a kath. főgymn. képviselőiben.

Kérelem a Luther-társaság elnökségéhez. Többféle kérdezősködés érkezett hozzánk, a mit nem akarunk külön külön kiadni, de az ügy érdekében mégis tanácsosnak véljük a tisztelt elnökségnek tudomására hozni, így összefogva; általában van a társaság, hadd vessünk számot a multtal, hogy új számlát kezdhessünk az új szervezet alapján s lássunk tisztán. A kívánságok, kérdések a következők: kívánatos, hogy a jelenlést ne a gyűlésen kapják meg a tagok, mert akkor már nincs idejük azt tanulmányozni s fel-

világosítást kérni (p. o. a bibliatörténet nyomtatási költségébe 14 iv van számítva, pedig a munka csak 10 ivből áll;) szükséges, hogy a tagok jegyzéke pontosabb legyen, ott szerepelnek már elhalt tagok, nagy hátralékkal olyanok, a kiknek kötelezettségi ideje lejárt; talán megnyugtató volna kimutatni: mire ment a „vegyes kiadásra“ elszámolt tetemes összeg? mennyibe kerül a társaságnak a lap? A kimutatáson nem lehet eligazodni: a tiszteletdíjat hogyan számítják; sokallani lehet a nyomtatási költséget; jó volna tudni: hány valószínű előfizetője van a lapnak Budapesten, hány vidéken? A számadásban nincs következetesen külön véve a bruttó meg a nettó; nincs következetesen számítva a könyvkereskedői százalék. A számadás és jelentés készítésénél ez aggodalmakra figyelemre lehetne a t. elnökség, sőt ha előbb akar válaszolni: lapunkat készséggel rendelkezésére bocsátjuk.

Az ág. hitv. ev. és ev. ref. egyház veszteségei a gyermekek vallására nézve kötött egyezségeknél következők:

	Ag. h. ev.	Ev. ref.
1895	60	89
1896	358	484
1897	351	525
1898	446	468
1899	435	511
Összesen:	1650	2077

KÜLFÖLD.

A holland reformált egyház Délafrikában. A transvaali holland ref. egyház nyilvános kérvényt terjesztett az angol prot. egyház elé, melyben hivatkozván jogos és törvényes álláspontjára, arra kéri hitrokonaít, tegyenek lépéseket a béke mielőbbi méltányos megkötésére. Hogy mi eredménye lesz a mozgalomnak, még nem tudni: reméljük a jobbat.

Az utóbbi időben annyit foglalkoztak a napi lapok a boerok politikai helyzetével, háborújával, hogy szinte kíváncsiak vagyunk, vajjon miféle valláserkölcsei viszonyok lehetnek azok, melyeknek ily csodás szívósság, makacs kitartás s rendíthetetlen bátorság az eredménye. (Mert ebben akarjuk mi keresni a nemzeti erények forrását.)

Talán nem lesz érdektelen, ha nagy vonásokban megismertetjük egyházi viszonyait.

Délafrikában a holland ref. egyház tartja kezében a szerepet úgy számban, mint erőben. Tagjainak száma a gyarmatokon és a köztársaságban meghaladja a többi felekezetek együttes számát. Az egyház önmagában szilárd, compact egésznek képez, rendszere nem rugékonny; formása kevés, épen azért isteniszteletéből hiányzik az elevenesség és változatosság.

Daczára annak, hogy a külsőségek iránt nincs fogékonysága, a confirmatiót igen nagy ünnepléességgel végzi, de csak, ha a növendék 16-ik évét betöltötte. (Nem rossz szokás, mi is gyakorlatba léptethetnők.)

Érdekes jelenség náluk, hogy bár pogányok közt élnek, a hittérítés még sem fejlődött ki náluk. Elégedettek önmagukkal s másokat nem háborgatnak meggyőződéseikben.

A holland egyház a legszorosabb kapcsolatban áll a politikával, épen úgy, mint Zsidóországban hajdan a vallás és politika. A lelkészek nemcsak az erkölcsi élet őrei, hanem egyszersmind a politikai áramlatok hivatott és acceptált irányítói. Küzdenek a Szt.-Írás életterjesztő eszméinek megvalósításáért és terjesztéséért, de belemélyednek a gyakorlati élet szövevényes kérdéseibe is s azt a Szt.-Írás szellemében igyekeznek megoldani. Nem azért teszik ezt, mert egyéni érdekek kívánja, hanem, mert ez náluk a „Kirkraad“ egyháztanács által parancsolt s védett rendszer. Az egyháztanács elnöke maga a miniszterelnök, így egy kézbe fut össze a vallásos társadalmi s politikai irányzat minden szála.

Egyházkormányzatuk ugyan presbyteri, de némi püspöki árnyalattal. A gyülekezetek központi kormányzó testülete a fentebb említett egyháztanács, melynek tagjait a miniszter nevezi ki az idősebb lelkészek közül. A presbyteri szervezet demokratikus szövetébe így fonódik bele némi oligarchicus szál.

A holland ref. egyház Délafrikában Limpotól Cap Azulhasig egységes egészet képez, melynek szilárd kérgén apró felekezetek rést nem ütöttek. A vérségi kötelék, az egyházzervezet, közös vallásos érzület félre nem ismerhető nyomokat hagyott az egyház minden rétegén. Ebben áll nagy szellem-erkölcsi erejük és fő lényök a többi délafrikai népekkel szemben ide számítva az angolokat is. Ezért képesek oly kitartóan küzdeni a hatalmas angol nemzettel. Másik oka erejüknek az, hogy náluk egyház és politika csaknem egy fogalom. Azért nem tarthatjuk természetellenes dolognak, ha a miniszter azt adja ki a katonaságnak, hogy harciba indulás előtt énekelje a XXXII. zsoltárt; nem a miniszter parancsolja ezt, hanem az egyháztanács elnöke. Hogy pedig a katonaság hűségesen teljesíti a parancsot, elhíhetjük, mert a sereg élén lelkészek állanak s kezdik az éneket.

Az angol-boer háborúban sok holland lelkész vesz tevőleges részt. Közülük emlékezzünk meg egynek nevééről, ki talán a legnagyobb hős közöttük. Származása angol, de lelkében holland; olyanforma egyéniség, mint a mi szabadságharcunkban Damjanich volt. E lelkipásztor neve: Murray András. Előbb Bloemfonteinban, most Wellingtonban szolgál.

Murray született vezére honfitársainak s

törhetlen híve a délafrikai egység megteremtésének. Szavait oraculunként hallgatja a nép. Nemcsak hatalmas szónok, hanem valódi államférfi. Most már ő is a béke megkötésén dolgozik, de valószínű, hogy megalázó békekötés helyett újra kardot ránt s vele együtt honfitársai.

Mi ezeket a dolgokat olvasgatjuk, de olyan meszeszerűnek tűnik fel előttünk a magyarországi viszonyok között az a fenséges theocratia, melyet e népnél látunk. Itt az emberi élet politikai, társadalmi, erkölcsi érdekei egy eszmében — Istenben — és az ő egyszülött Fiának vallásában futnak össze. Mikor lesz nálunk a vallás az élet minden vonatkozásának központja?! L. J.

Külföldi iskolázás. (A „D. Zeitschr. f. auslând. Unterrichtswesen“ nyomán összeállítja Eöri:) Oroszország. Ág. h. evang. iskolák a kievi tankerületben. Számuk 1898. január 1 én 340 volt. Fentartásuk egészen az ott letelepedett evangélikusok által történik. Átlag 402 lélekre esik egy iskola. Az iskolaépületek az evang. hívek anyagi erejének megfelelően különbözök; modern építésű s jól felszerelt iskolák mellett szűk s az iskola céljainak meg nem felelő helyiségekre is akadunk, melyek egyúttal istentiszteleti célokra is szolgálnak. A tanítók fizetése 50—150 rubel készpénz, 2½—8 dessjatin nagyságú szántóföld s némi gabona járandóságból áll; azok, kik kántori teendőket is végeznek, ezért 15—20 rubel díjazásban részesülnek.

A főváros népiskolái. Szent Pétervárott 1898. elején 187 elemi fiúiskola, 170 elemi leányiskola s 16 vegyes népiskola, összesen tehát 373 népiskola volt, melyekben 58 lelkész és 51 világi egyén tanította a vallást s 401 tanítónő és 30 tanító tanította a többi tantárgyakat. A tanulók száma volt: 11052 fiú és 10100 leány. A gyermekek 92·42%-a gör. keleti, 1·96%-a róm. kath., 1·65%-a ág. h. evang., 1·59%-a izraelita s 0·65%-a egyéb vallású volt. Az iskolák fentartása 801,702 rubelbe kerül.

Odessa népnevelő-intézetei. Számuk 1898 ban 428 volt. A tanulók száma: 20060 fiú és 11037 leány. Ezek közül 14917 g. kel., 1479 róm. kath., 742 evang., 13160 izraelita s 807 más vallású.

Az orosz kormány tanügyi reformjai. Ezek kiválóan a középiskola fejlesztésére irányulnak. A közoktatásügyi miniszter egyik körlevelében kilátásba helyezi a középiskolai tanárok képzésének más alapra való helyezését s fizetések rendezését. Ismeretes, hogy az orosz egyetemeken a neveléstannak nincsen tanszéke; paedagógiai semináriumok sincsenek s a legtöbb tanárjelölt nem hallgat psychológiát, logikát, etikát s más philosophiai tárgyakat. A tanárok sajátképeni tudományos előkészültsége is sok kívánni valót hagy

hátra. Nem esuda tehát, hogy a fiatal tanárok a legtöbb esetben nem képesek állásukat helyesen betölteni. S még évek múlva is csak kevesen akadnak, kik jó tanárokká lesznek. Ennek oka pedig az, hogy anyagi helyzetük épen nem kielégítő s ezért kénytelenek magánórákat adni, a mi eivonja őket attól, hogy hiányos ismereteiket magánszorgalomból pótolhassák. Ezt a bajt kívánja orvosolni az orosz közokt. kormány. A másik baj, melyet a miniszter megszüntetni akar, az iskolai oktatásnak s nevelésnek elégtelensége, melynek gyógyszereit egy számos, tanférfiakból álló bizottságtól várja a miniszter. Ennek feladata, hogy a jelenlegi oktatás minden hiányát feltüntesse; s különös figyelmet fordítson a tanulók physikai és vallás erkölcsi nevelésére. A szándék szép, csak azután a kivitel is meglegyen!

A főiskolai tanulók büntetése. A legutóbbi diákzavargások után igen fontos rendszabályt léptetett az orosz kormány a csár jóváhagyásával életbe, melynek célja az, hogy az egyetemi és főiskolai tanulók zavargásának a jövőben elejét vegye. E szerint azon tanulók, kik a főiskolán belől és kívül zavargásokat okoznak, 1—3 évig közkeleti szolgálatra ítéltetők. Így tehát a hadsereg lesz hivatva arra, hogy az ifjúságnak javító intézete legyen. A büntetésre ítélt ifjú elveszti mindazon kedvezményeket, melyekre egyébként igényt tarthatna. Ha azonban a közkeleti szolgálatra ítélt ifjú a hadseregben egy éven át kifogástalanul viselte magát, a hadügyminiszter megkegyelmeztetését ajánlhatja a csárnak.

Schweiz. Zürich kanton 1899. július 11-én új iskolai törvényt alkotott, melynek főlényege abban áll, hogy az eddigi hat osztályú elemi iskola nyolcz osztályúvá tételük, beszüntetve az eddigi előkészítő osztály. Az új törvény 1900. május hó 1-én lép életbe. Ezentúl tehát a gyermekek 8 évet fognak a népiskolában tölteni, a betöltött 6-ik évtől kezdve 14 éves korukig. A községeknek meg van engedve, hogy a nyári félévben a 7. és 8. osztályban hetenként csak két délelőttre szorítsák az oktatást, a téli félévben azonban legalább is 23 héti heti 27, illetőleg 23 órában kell az oktatásnak történnie. A növendékeknek jogukban áll a 7. és 8. osztály helyett valamely felsőbb iskola megfelelő osztályait látogatni. A tanítás díjtalan. A tanulók száma egy-egy osztályban legfeljebb 70 lehet. A tanítók készpénzfizetésének $\frac{2}{3}$ részét az állam fedezi, szegényebb községek a harmadik harmadrészre is igényt tarthatnak. A tanszerek beszerzéséhez az állam 25—75% al járul hozzá.

Spanyolország. Barcelovában az evang. lelkész 1894-ben egy németnyelvű iskolát alapított, mely ma egy 3 osztályú népiskolából, egy két osztályú fiúiskolából s egy 3 osztályú leányiskolából áll. A tanulók közül 51 evang., 28 r.

kath., 2 izr. vallású. Az iskolatentariásához a német kormány évenként 1500 márkával járul hozzá.

Egyiptom. Evang. iskola Alexandriában. A kairói evang. gyülekezet 1856-ban alakult s a berlini evang. főegyháztanács kormányzása alatt áll. Iskoláját 1865-ben létesítette. Tanulóinak száma 120, kik közül 93 evang. A német kormány 1500 márká évi segélyben részesíti.

Evang. iskola Kairóban. 1873-ban nyílt meg. Alapítója Trautvetter ev. lelkész. Elnöke a mindenkori consul, igazgatója a gyülekezet lelkésze. Az iskola olyan szervezettel és tervvel bír, mint a polgári, s célja, hogy a 6—15 éves gyermekeket kellő képzésben részesítse. Van egy előkészítő, 2 fiú és 2 leányosztálya. A tanfolyam 8 évre terjed. A tanulók száma 112, kik közül 59 evang. A végzett növendékek vagy kereskedelmi házaknál vagy bankoknál találnak alkalmazást. Az iskolának a német kormány évi 2400 márká segélyt ad.

Palesztina. Haifában, Jaffában s Sarvuában 1869-ben telepedett le a templomos gyülekezet, melyet 1854-ben alapított Württembergben Hoffmann Kristóf. A protestáns felekezet az első keresztyének példáját akarja követni s egymás közt egyetértésben s testvéri szeretetben élni. A felekezet haifai iskolája 1870-ben létesült s azóta szépen felvirágozott. 4 osztálya van 8 tanfolyammal. A tanulók felvétele két évenként történik. Az iskolát kizárólag a hívek tartják fenn. A német császár palesztinai útja alkalmával 1000 márkát ajándékozott az iskolának azon szives fogadtatásért, melyben őt a templomos gyülekezet részesítette.

egyházi érdekek szerint, gondoskodják a kiosztásról.

Ez adott volna rá módot, hogy a protestantizmus elhárithassa a lelkészi-hiányban fenyegető veszedelmet, a mely nem csupán felekezeti, hanem szociális és nemzeti veszedelem is. Módja lett volna, éppen az exponált vidékeken, esetleg több apró eklézsia összevonásával erős lelkészségeket teremtenie, melyek a rájuk bízott missziót minden irányban hiven teljesíthetik. De ki megy ma lelkésznek, mikor tudja, hogy vágyainak ne továbbja — a 800 frt. Ha az egyház osztotta volna ki a kongrua segélyeket, több kisebb egyházakat összevont volna, egy lelkészt állított volna élükre, de annak aztán adott volna tisztességes fizetést. Különben is az a „segély,” a mit a kongrua-kiegészítés czimén nem az egyház kap, de egyes lelkészeink kapnak, alig valami. Az ág. h. ev. egyház évről évre megismétli határozatát, mely szerint a kormánynál sürgeti az állami dotációt, de nem a segélyt. Mind a négy egyházkerület részletes számításokat tett, s ezek alapján még 1896-ban felterjesztést intéztünk a kormányhoz, a melyben kimutattuk, hogy egyelőre 399.825 forint dotációra van igényünk. Kértük ezt: 253 lelkész javadalmának 800 forintra leendő kiegészítése, 66 segédlelkész fizetésének 500 forintra való pótlására; anyakönyvi bevétel és stóla pótlására; 695 lelkész theol. tanár és kántor nyugdíjának teljes fizetésre való emelése biztosításáért fizetendő 40 százalékra: végül az egyházkerületek évi 24,000 forint dotációjának még 56,000 forinttal leendő évi kiegészítésére.

Erre válasz sem érkezett. Hanem jött az 1898. XIV. törvénycikk, mely azt igéri, hogy a lelkészek fizetésének kiegészítését felemeli 800 forintra. Elrendeli kihagyni az anyakönyvi, stóla-veszteségek fejében járó anyakönyvi bevételnek, keresztes és esketés után járó stólának a javadalom bevallási ivből leendő kihagyását. Végül az 1899. évi költségvetésben az egyházkerületnek 24,000 forint évi segélyét 10,000 forinttal emelte fel. Pedig hiszen a mit kértünk, az annyira jogos és méltányos, hogy követelhetjük volna is. Tanáraink igen gyengén vannak díjazva. Tanítóképzőintézeteink internátusai túlszűfoltak. A püspökök 895—1600 forint évi fizetést kapnak s így tovább . . . Bizony szomorú adatok ezek. Egyenlő mértéket kell alkalmazni a felekezetek között. Hivatalos kimutatás szerint 235 millió forintot kapott a katolikus egyház az államtól. Jogosan követelheti az evangélikus egyház az arányosan rá eső 23 millió forintot, mint állandó tőkét, vagy az ennek megfelelő 1320000 forint évi kamatot. 1894-ben az akkori miniszterelnök s miniszterium álláspontja az volt, hogy az 1848. évi 22. t.-cikk értelmében külön törvényben lesz a protestáns egyházak állami dotációja biztosítva. Ugyancsak nyil-

IRODALOM.

Magyar szó. „Kiküldött munkatársunkat szives volt fogadni Zelenka Pál tiszai ág. h. ev. püspök is, s előtte nagyfontosságú kijelentéseket tenni. Ime, így nyilatkozott Zelenka Pál tiszai ág. h. ev. püspök. Hogy a kongrua-kiegészítést nem lehet elfogadni az 1848. XX. t. cz. végrehajtásául, arról főfőlegesen is beszélni. Egyszerűen alamizsna az, mint ilyen sem a legszerencsésebb formában adva. A protestáns egyházaknak joguk van az államtól épp oly dotációt igényelni, mint a minőt a róm. kath. egyház évszázadok óta élvez. A személyenként adott segély enyhít valamit egyesek baján, de éppen nem emeli az egyház tekintélyét és függetlenségét. Másképpen kellett volna ezt a kérdést érinteni. Vegyes bizottságot küldeni ki, mely megállapítja vala a kongrua-kiegészítési szükségletet, s a kormány azután a segélyösszeget egységes tételben a konventnek juttatta volna, hogy az a kerületek útján, nem chablon, hanem valóságos szükségek és az

vános tény, hogy az evang. egyházak 1894-ben felszólítást kaptak a miniszterium részéről, hogy méltányos igényeiknek részletes kimutatását terjesszék be. Tehát az 1848-ik törvény ígérletén és köteletségén felül hivatkozunk lehet és kell az 1894-ik kormány ígérletére és kötelezettségére is.

A mi pedig a budapesti egyetemen állítandó protestáns theologiai fakultás kérdését illeti, éppen a tiszai ág. h. ev. egyházkerület keltette fel ezt a kérdést, s annak az iniciatívájából jött létre az egyetemes gyűlésnek az a határozata, melynek támogatására ev. ref. testvéreinket is megkértük. Ösmeretesek ennek az ügynek az előzményei. Annak idején báró Eötvös József mint vallás- és közoktatásügyi miniszter, törvényjavaslatot is terjesztett be, mely szerint a budapesti egyetemen protestáns theologiai fakultás állítandó. Ennek a javaslatnak a megokolása szerint vagy egyáltalán nincs theol. fakultás az egyetemen, tehát nincs róm. kath. sem, vagy pedig lennie kell minden vallás-felekezet számára. Az a törvényjavaslat akkor elaludt; de elvi igazságát elismerte Wlassics miniszter 1897-ben és Zsibinszky államtitkár 1898-ban. Ez a követelés tehát nemcsak a mi programunkban van meg, hanem a szabadelpvűpárt azt még a hajdani Deák-párttól vette át. — Kérdés van azonban arról, hogy hol legyen ez a theologiai fakultás: Budapesten-e vagy Kolozsvárott? Ezen vitatkozni alig lehet. A protestáns theologiai fakultásnak ott kell lenni, a hol a kath. theologiai fakultás van. A felekezeti koordináltság viszonyát ebben is fel kell tüntetni. Furcsa volna az, hogy az állam által fentartott kath. theologiai fakultás a fővárosban van, a protestáns theologiai fakultás pedig a vidéken. Ebben a kérdésben a protestáns önérvényesnek kell szolgálnia direktívául.

A magyarság eszméjének terjesztése, a nemzeti érzék felébresztése ma úgyszólván az egész fővárosi napisajtóban egyes egyedül az „Egyetértés“-nek fő és soha szem elöl nem tévesztett programpontja. Ez a 33 éve fennálló, nagy magyar lap szerkesztőségének olyan tradíciója, a melytől soha sem tágitott s most sem tágit. Ma pedig — tudjuk mindnyájan — olyan idöket élünk, hogy egy magyar napilapnak szebb, fontosabb és nehezebb feladata nem is lehet, mint a nemzeti érzék felébresztése; mindennek, a mi igaz magyar, támogatása. Régóta nem éltünk olyan idöket, mint most a mikor ebben az országban minden nemzetiség fenn hordja fejét, büszke a nemzetiségére, csak a magyar jár lehorgasztott fővel s túri, hogy oláh, tót, német idehaza és a külföldön egyaránt lázít, izgat ellene. Az „Egyetértés“ napról-napra küzd a magyarság érdekei mellett s minden erejével támogatja azt, a mi magyar. Az „Egyetértés“ nem csak a magyar szellem terjesztését tűzte ki, de kiváló gondot for-

ditott jó ideje különösen a magyar ipar pártolására, támogatására. Azt, hogy az „Egyetértés“ a legkimerítőbb tudósításokat közli úgy a politikai, mint társadalmi élet minden mozzanatáról, hogy az „Egyetértés“ a legterjedelmesebb és így a legbővebb tartalmú napilap, szinte felesleges külön kiemelni. Az „Egyetértés“ vezére Eötvös Károly, a ki az új évnegyedben a Bakonyról ír az ő páratlanul magyar tollával regényes, remek cikksorozatot. Felelős szerkesztő: Dienes Márton, politikai főmunkatárs pedig Kossuth Ferencz, a függetlenségi párt elnöke. Előfizetések az „Egyetértés“ kiadóhivatalához. (Budapest, Papnövelde-u. 8.) intézendők, mely kívánatra szivesen küld ingyenes mutatószámot.

Protestáns egyházi és iskolai lap. „A római kath. egyház még ma is úgy tünteti fel magát, mint hivatalos államegyház és a nemzet életének nagy eseményei emlékeztetere rendelt hivatalos ünnepélyeket sikerül is teljesen magának foglalni le. Még protestáns államférfiaink is úsznak az áramlattal és sokunk nagy fájdmalmára és valljuk meg az igazat: méltó botránkozására rendszeren ott ülnek a hivatalos róm. katolikus ünnepi vagy engesztelő szent miséken, mintha csakugyan hivatalos államvallása volna e magyar hazának a róm. katolicizmus. Igaza van Justusnak, hogy a hivatalos ünneplések körül szenvedett, csaknem arczulesapásnak minősíthető hivatalos mellőzések ellen fel kellene emelnie a magyar prot. egyháznak tiltakozó szavát s nem kellene tovább tőrünk, hogy „a vallás czége alatt nemzeti jogainkból kisajátíttassunk.“

Magyar állam. „Protestáns készülődések“ czim alatt ír igen alaptalanul, de vakmerően gyanúsító vezércikket a „tiszelt protestánsok“ ellen. Nem az igazság megismerésére, hanem a jámbor lelkű olvasóknak a „tiszelt protestánsok“ ellen való uszítására alkalmas ez a cikk. „A r. kath. illetékes körök kevéssé méltányolják a világi katolikusoknak az autonómiai congressuson vitt szerepét. Annál nagyobb súlyt helyeznek arra a protestánsok, kik látják, hogy a katolikusoknak az autonómiájában való tömörülése az ő politikai hatalmuknak bukását jelenti, azért harcra készülődnek az egész vonalon, s nehogy a kath. autonómia megszerezhesse a katolikusok túlsúlyára szükséges eszközöket, hadat üzentek a nélkül, hogy arra csak jogczímet találhatnának.“ (Tehát a r. kath. autonómia igazi célja: a katolikusok túlsúlya a politikában és a túlsúly megszerzéséhez szükséges eszközök megnyerése, vagyis nem egyházi, vallási cél, hanem a töméntelen javak kézbe kaparitása; pedig az államtól nyert javakat hajdan a honvédelem, közigazgatás, hiteles helyek, kórházak, templomok, iskolák czéljaira kapta az egyház az államból; azon czélok legnagyobb részének terhét levette idök folytán a clerus vállalai-

ról az állam, de a javakat meghagyta kezében, úgy hogy a nagy világon nincs gazdagabb clerus, mint a szegény Magyarországon, s talán sehol, sem oly kevéssé nemzeti, sehol sem oly szűkmarkú a clerus nemzeti czélok támogatásában, mint Magyarországon. A protestáns egyházak azonban mit kapnak az államtól? Pedig századok óta maguk költségén tartanak főrn iskolákat a mikben a tanulók tele más vallású! A túlsúlya meg van a r. katolikusoknak régen! Hadat izentek a protestánsok! Hol, hogyan, mikor? Nem évek óta izgatnak e a kath. lapok, egyletek, gyűlések a protestánsok ellen? S most, hogy akadt napilap, mely a protestánsok érdekeit nyíltan védeni meri: egyszerre kész a vád, hogy a protestánsok hadat izennek! Mily semmi alapon írják ezt: mutatja a vezércikk következő tétele:) „Nekünk nagyon furcsán hangzik, hogy a protestánsok még a nekik juttatott congruával sem érik be, noha az állam mindazt megadja nekik, a mit csak kívántak, ők azonban lelkészeik egész fizetését az államra akarják áthárítani, feladván egyúttal iskoláikat is. Mivel pedig az állam adófizetőinek legnagyobb része katolikus, világos, hogy a protestáns urak a katolikusokkal akarják fizettetni pásztoraikat.“ (A protestáns pap, a ki családos, előmenetelben alig részesülhet: annyi congruát kap, mint a katolikus, a ki nőtlen, s időről időre jobb állomásra mehet; egyenlőség ez? Az államtól az evang. egyház sokkal többet kívánt hivatalos kérvényében, mint a congruát, — választ sem kapott; arról pedig még csak szót sem hallottunk kiejteni, hogy lelkészeink egész fizetését az államra akarjuk áthárítani. Azt a katolikusok háritották át, a kik városoktól, protestáns és zsidó vallású kegyuraktól is fizettetik magukat, s akkor nem jut eszükbe ezen megbotránkozni! Ilyen nyilván való hazugságokkal csinál a protestánsok ellen hangulatot a „Magyar Állam,“ a clerus napilapja. A czél szentesíti az eszközt! A protestáns lelkészeket fizeti ám a szegény protestáns nép, olyan adó viselésével, a milyentől a r. kath. nép egyszerre oda hagyná egyedül üdvözítő egyházát, — a mint arra ismételtlen figyelmeztette az autorómia vezetőit éppen a „Magyar Állam!“)

Nemzeti iskola. Jogos megbotránkozás hangján szól a közoktatási kormány azon eljárása ellen, hogy az idén Kis József összes költeményeit osztja szét a tanulók közt ajándékképen, mert azok a költemények sem paedagógiai, sem pedig valláserkölcsi szempontból nem alkalmasak arra, hogy az ifjúság olvassa, sőt olvashassa. Csábítás, kéj, bukott leány stb. érzékileg festve, nem fiúk és leányok kezébe valók, még ha tűrhető versekben vannak is megrímelve.

Magyar szó. „Tiltakozunk a törvénynek oly galád kijátszása ellen, mely törvényadta jogainak megnyirbálásával jár! Avagy nem játékot lát-

szik e üzni a kormány akkor, midőn egyes folyamodó lelkészek iratait 3—4-szer is visszaküldi olyan állítólag „szükségessé vált pótlások eszközlése végett.“ — a melyek felett valóban kacagni kell! Avagy nem csúf kijátszása és megnyirbálása-e az törvényes jogainknak, midőn annak a szegény lelkésznek, ki pedig nyomorult fizetését az utolsó csirkéig, tojásig, marok kenderig lelkiismeretesen bevállotta s bevállásának hitelességét a járás főszolgabirája által is igazoltatta, — ennek bevállását az intéző közeg nem fogadja el s a kért kiegészítést az egyházi főhatóság jóváhagyásának, a közigazgatási előljárásság hitelesítésének fumigálásával csúful leszorítja. Nem gondolják-e azt meg, uraim, hogy ezzel egész nyíltan a hazugság, sőt a család szándékának vádját vágják arczához az egyházi főhatóságnak, de sőt saját közigazgatási bizottságuk fejéhez! Mert azok a kérvények, melyek a dunántúli ág. h. evang. egyházkerületből letek felterjesztve, tételről-tételre hiteles — s önök által is ilyenekül elismert bizonyítványokkal lettek indokolva. És mégis mi történt?! Az, hogy midőn végre leérkezik a 86 folyamodó dunántúli ev. lelkész közül 30 lelkésznek 1899. évi congruája, a bevallás szerint ezek fizetésének 1200 koronára leendő kiegészítéséhez szükséges 14071 korona 05 fillér helyett 3742 korona 86 fillér lett folyósítva. E szerint 5328 korona 19 fillérrel kevesebb, mint a mennyit 30 lelkész kért és várt! Ez volna tehát a törvény és a jog tisztelete, ez az igazság követése! Mily alapon tette azt az intéző közeg, hogy az egyes lelkészek által kért összeget csaknem felére leszorította! Sürgősen kérjük az ilyenképen megváltoztatott bevallási íveknek visszaszármaztatását, de egyúttal annak indokolását is, hogy az egyes tételeket, melyek hiteles bizonyítványokkal igazoltattak, miért s mi alapon változtatták meg?! Eddig csak vártunk türelemmel, mivel az összeget folyósító miniszteri intézvényben ki lett mondva, hogy a kiigazított ivenk visszaérkeztéig a megállapítás ellen felszólamlásnak helye nincsen. De ez idő óta már több, mint egy negyed év telt el s a kijavított, önkényüleg megváltoztatott ivenk még mindig ott fent késnek s vissza nem küldettek. Előre is jelezzük tehát, hogy a mint az ivenk visszaérkeznek, felszólamlási jogunkkal élni fogunk és nem tűrjük azt, hogy az 1898. XIV. t. cz. által biztosított jogaink ily csúful kijátszassanak és megnyirbáltassanak!“

Magyar állam. „Valóban szomorú, hogy mig Veglia szigetén fegyveres kézzel küszöbölik ki a latin liturgiát a szláv érdekében, hogy midőn Strossmayer diákovári püspök papjainak megtiltja, hogy a szlavóniai, szlávul nem tudó magyarokat magyarul gyóntassák, addig sikerült Rómában, hű görög katolikus társaink ügyét úgy ecsetelni, hogy jogos kérésüket visszautasították. — És mi a ta-

nulság ebből? Miután ez ügy nem annyira egyházi, mint diplomáciai úton volt eldönthető, ez a sikertelenség a mult kormányok tapintatlanságának, különösen a pápai követtel szemben, tudható be. Ha az ország továbbra ebben az irányban halad, el lehetünk készülve hasonló csalódásokra és sikertelenségekre. (Tehát politizál a pápa, politizál a magyar nemzet érdekei ellen, politizál a jogos kérés visszautasításával?! Megjegyezzük magunknak a „Magyar Állam“ ezen vallomását, s majd eszébe juttatjuk, mikor azt fogja vitatni, hogy a pápa milyen jóakarattal van a magyar nemzet iránt, és hogy a pápától való függés teljesen összeegyeztethető a magyar hazafiság érdekeivel!)

ÜZENETEK.

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozom.

K. I. Megérkezett; egy kis türelmet kérek! — **K. P.** Igazad van! Csúffá teszi veled a magyar nyelvet! — **H. L.** Úgy adtam, mint kaptam. Szíveskedjék a belmissiói egyletről elmondani, a mit szükségesnek tart. A kéziratokat visszaküldtem. Sajnálom, hogy egy évfolyamot nem tudtam összeállítani egyházi beszédekből. Szomorú! — **P. S.** Köszönöm! — **W. A.** Az adatokat köszönöm! — **Cz. L.** Köszönöm; de az ünnepi versek miatt csak az ünnepek után adhatom ki. — **A. F.** Levél ment. — **K. I.** Teljes joggal botránkozik meg azon, hogy a hírlapok, evang. iskolák értesítői, sőt a tulajdon lelkészeink és felügyelőink is „ág. ev.“ nak nevezik egyházunkat „ág. hitv. ev.“ helyett. Képviselő koromban külön felszólalásban hívtam föl erre a miniszter figyelmét s az azután rendeletben utasította az anyakönyvvezetőket a helyes megnevezés használatára. Alig győzöm a kéziratokban is betoldani a „hitv.“ jétést. Pedig ez a dolog elég fontos, megérdemli a gondot és figyelmet. Mi nem az ágostai evangéliom, hanem az ág. hitv. szerint értett evangéliom alapján állunk. A Magyar állam folytonosan hirdeti egy könyvet is, ilyen czimmel: „Sind die heutigen Protestanten augsburgisch-evangelischer Confession? oder augsburgisch-evangelisch? oder lutherisch? Azok törődnek a mi nevünkkel, a mieink még azt sem veszik komolyan figyelembe.

Segédem rendes lelkészszé választatván, helyére

segédlelkészt

keresek. A feltételeket a jelentkezővel levélben tudatom.

Orosházán, 1900. márcz. 20.

Veres József
esperes.

A **nógrádi** ág. hitv. ev. egyházmegyéhez tartozó alsó-esztergályi anyaegyház

lelkészi állomása

megürülvén, arra pályázat hirdetik. A gyülekezet nyelve tót és magyar. A lelkész jövedelme a congrua szerinti engedmények levonása után **2672 korona**. Pályázni szándékozók alulirtnál folyó évi június 1-ig jelentkezzenek.

Kelt Szirákon, 1900. ápr. 2-án.

Wladár Miksa

11. 1 - 1 nógrádi ág. hitv. ev. főesperes.

Alapítatott 1816.

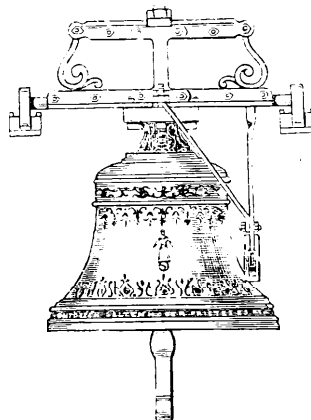
Alapítatott 1816.

Hazánk legrégebb harangöntődéje

SELTENHOFER FRIGYES FIAI

csász. és m. kir. udvari szállítók

SOPRONBAN.

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. egyházak és községeknek.

Harangok bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek.

Repedtharagok újra öntetnek; ezek, valamint az új harangok is a már

meglevőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. **Minden harang** hangja **előre** határozatnak meg.

Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vashól** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttatnak.

Kovácsolt vashól készült tűzmentes **harangállványokat**, célszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk.

Előnyös feltételek engedtetnek.

Költségvetéssel s képes árjegyzékkel postafordul-tával szolgálunk. 1. 12-4

Tíz évi jótállás.

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.